

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

ԹԵՄԱ՝ Մաթեմատիկայի դերն ու նշանակությունը մեր կյանքում

Կատարող՝ Հարություն Հակոբբյոխյան

Դպրոց՝ Երևանի Բ.Ժամկոչյանի անվան թիվ 119 ավագ դպրոց ՊՈԱԿ

Առարկա՝ Մաթեմատիկա

Կազմակերպություն՝ «Կրթություն առանց սահմանների»

Խմբի պատասխանատու՝ Զինա Խաչատրյան

2023-2024 ուստարի

Ն Ե Ր Ա Ծ Ու Թ Յ Ու Ն

«Ով ուզում է շատ բանի հասնել,

պետք է բարձր պահանջներ դնի»

ԳՅՈԹԵ

Վերջին տարիների ընթացքում էական փոփոխություններ են տեղի ունեցել հանրակրթության նպատակների և դրանց հասնելու ուղիների մասին պատկերացումների մեջ: Ներկայումս առաջնային է համարվում սովորողների իրական կյանքին պատրաստելու խնդիրը, որպեսզի նրանք ունենան ակտիվ կենսական և քաղաքացիական դիրքորոշում, կարողանան տանել թիմային աշխատանք, հնարավորություն ունենան արագ, աշխատանքային շուկայի և սոցիալական պահանջմունքներին համապատասխան վերապատրաստվելու: Այժմ կարևորվում է ձևավորել և կրթել «կենսագործունեության պատրաստ շրջանավարտ», որն օժտված լինի ինքնուրույն մտածելու և վերլուծելու ունակությամբ, հզոր զարգացող ներուժով, որոշում կայացնելու և այն իրագործելու կարողունակությամբ և հմտությամբ:

Սա այն կարևորագույն նպատակն է, որ դրվում է մանկավարժի, ուսուցչի առջև:

Անհերքելի փաստ է, որ դպրոցում հենց ուսուցիչն է իրականացնում հիմնական դաստիարակողի դերը և նրա գործունեությունը դառնում է սովորողների՝ որոշակի բարոյական սկզբունքների վրա հիմնված նհատականության ձևավորման գլխավոր միջոցներից մեկը: Ուսուցչի կողմից կազմակերպված և վարած դասը ուսումնական գործընթացի հիմնական միավորն է, այն սովորողների հոգևոր հաղորդակցությունն է, որի բովանդակությունը գիտական գիտելիքներն են, իսկ վերջնարդյունքը՝ յուրաքանչյուր աշակերտի ներաշխարհի հարստացումը: Ուսուցչի առաջ ծառանում է առարկայի ուսումնական դասընթացի նյութերով սովորողի արժեքային համակարգի ձևավորման, նրա անձի դաստիարակության բարդ խնդիրը: Այս խնդրի լուծումը պետք է ուղեկցվի մարդու իրավունքների և նրա հիմնական ազատությունների ոգով մարդու դաստիարակության բովանդակության, որը պայմանավորված է ուսուցչի աշխատանքի ուղղվածության, գաղափարների և սկզբունքների մասին հստակ պատկերացումների արդիական մոտեցմամբ:

Առանց նպատակի հստակ պատկերացման և ձևավորման հնարավոր չէ հասնել որակյալ կրթական արդյունքների: Ուստի սովորողը նյունպես հստակ պետք է պատկերացնի կրթական գործընթացի նպատակները: Մասնավորապես մաթեմատիկայի ուսուցման նպատակների գիտակցումը, այդ նպատակների նշանակությունը հասկանալը իմաստալից են դարձնում ուսումնառության պրոցեսը կարևորում մաթեմատիկայի դերն ու կիրառական նշանակությունը, նրան իմացության կարևորությունը հետագա կյանքի և գործունեության ճիշտ կազմակերպման գործընթացում:

Մաթեմատիկայի ուսուցումն ու սովորողների կողմից ձեռք բերված գիտելիքները անհատի մոտ ձևավորում են կարևորագույն որակներ՝ նպատակալացություն, պատասխանատվություն, զարգացում քննելու, վերլուծելու և կանխատեսելու կարողունակություններ, խնդրահարույց իրավիճակներից ելք գտնելու հմտություններ: Ենթադրվում է, որ ցանկացած առաջադրված խնդիր իր բնույթով փոքրիկ սթրես է, որի լուծումը հանդիսանում է աշակերտի համար փնտրված ելք ստեղծված իրավիճակից, նրա հաղթանակը, նրա կարողունակության գիտակցումն ու ինքնագնահատականի բարձրացումը, որոնք շատ կարևոր են սովորողի ստեղծագործական մտքի և խիզախելու կարողունակության ձևավորման համար:

Այս ամենին կարելի է հասնել ուսումնական գործընթացում սովորողների ինքնուրույն գործելակերպի ապահովման:

Մաթեմատիկայի ուսումնասիրությունը նպաստում է այնպիսի կարողունակությունների ձևավորմանը, ինչպիսիք են սեփական դատողությունները պարզ և հակիրճ ներկայացնելու, ուրիշների դատողություններում ճշմարիտն ու կեղծը տարբերելու, հակասող օրինակներով կամ դատողություններով սխալ պնդումներն ու եզրահանգումները բացահայտելու ունակությունները:

Մաթեմատիկայի դերն ու նշանակությունը մեր կյանքում

Այսօր մեր՝ մաթեմատիկայի ուսուցիչներիս, կարևորագույն խնդիրն է ստեղծել հետաքրքրություն և սեր առարկայի նկատմամբ. Հաճախ աշակերտները հարցնում են , թե որտեղ է պետք մաթեմատիկան, որտեղ ենք օգտագործելու: Նրանք տարակուսում են , որ մաթեմատիկան պարտադիր ուսուցանվող առարկա է որոշ հումանիտար ֆակուլտետներում; Այն աշակերտները , որոնք ընտրել հումանիտար ուղղությունը, ինչու պետք է ուսումնասիրեն մաթեմատիկա առարկան: Որտեղ են կիրառելու իրենց գիտելիքները: Սակայն քչերն են հասկանում, որ մաթեմատիկան ուսուցանվում ոչ միայն պարտադիր բանաձևերի իմացությունն ապահովելու համար , այլ մաթեմատիկան զարգացնում է տրամաբանական մտածողությունն, որն էլ օգնում է մյուս առարկաների յուրացման գործընթացին;

Մաթեմատիկան գիտությունների զարգացման հիմքն է, առանց որի անհնար կլինի ֆիզիկայի, քիմիայի ,կենսաբանության և գիտության տարբեր բնագավառների զարգացումը;

Մաթեմատիկան մեր շրջապատող աշխարհը ճանաչելու հիմնաքարն է:, Այն ճշգրիտ գիտություն է, որը կյանքի է կոչում զանազան ծրագրեր:

Մաթեմատիկական հաշվարկներն տեսնում ենք ամենուր, առանց որի անհնար կլիներ տիեզերանավերի ու ինքնաթիռների թռիչքը, մեքենքների ստեղծումը, բժշկական սարքերի օգտագործումը, դեղերի և բուժման բաշխումը, եղանակի կանխատեսումը, բիզնես ծրագրերի հաջողությունը, , հրաշակերտ շենքերի կառուցումը: նրա շնորհիվ է այսօրվա տեխնոլոգիական առաջընթացը, զարգացած քաղաքակրթությունը, մարդկության զարգացումը:

Մաթեմատիկան այն գիտությունն է, որը զարգացնում է ապստրակտ մրաձողությունը, մտքի արագությունը բարդ իրավիճակներում ճիշտ կողմնորոշումը, հաշվարկելով բոլոր հնարավոր հետևանքները: Մաթեմատիկան մեծ խթան է հանդիսանում երեխայի մտավոր զարգացման գործում: Այն մարզում է երեխայի ուղեղը, լավացնում հիշողությունը: Ոչ մի այլ առարկա այդքան չի օգնում երեխայի

Մաթեմատիկան և արվեստը

Մաթեմատիկան, լինելով հսկայական մի գիտություն, հիմնված է բավական քիչ ու պարզ հիմնարար փաստերի վրա, որոնցից, կառուցելով տրամաբանական շղթա, կարելի է ստանալ մեծ տեսություն: Այս պատճառով մաթեմատիկայում շատ հազվադեպ են բանավեճերը. բոլոր փաստերը օբյեկտիվորեն հիմնված են սկզբնական պնդումների վրա: Շատ անգամ մաթեմատիկոսները նման կերպ կարող են մոտենալ առօրյա հարցերին, բանավեճերին: Մաթեմատիկական մտածելակերպը օգնում է պարզել, թե որոնք են այն հիմնական դրույթները, որոնց պատճառով որեւէ բան է տեղի ունենում, կա ինչ-որ անհամաձայնություն կամ փաստերի տարբեր մեկնաբանություն:

Մաթեմատիկային որոշակի մակարդակում տիրապետելը կարելու է նույնքան, որքան պատմությանը, ֆիզիկային, երաժշտությանը, քաղաքագիտությանը եւ ցանկացած այլ բանին: Ոչ ավելի ու ոչ էլ պակաս: Սրանք զարգացած ու կրթված անձնավորության հատկանիշներն են: Ճիշտ է, մաթեմատիկայի միջոցով են բնութագրվում շատ բնական պրոցեսներ, ստեղծվում նոր տեխնոլոգիաներ, բայց գիտական ու հումանիտար ոլորտներից ցանկացածն էլ ունի եւ մարդկության պատմության ընթացքում ունեցել է իր դերն ու կարեւորությունը:

Տարրական մաթեմատիկայի իմացությունը կարող է մարդկանց օգնել առօրյա կյանքում: Բացի հասարակ հաշվարկներ անել իմանալուց, այն զարգացնում է տրամաբանությունը, տալիս է անալիտիկ մտածելակերպ, որը կարելու է գրեթե ցանկացած գործ անելիս:

Կա եւս մեկ կարևոր ու խորը պատճառ մաթեմատիկան սովորելու համար: Մաթեմատիկոսների զգալի մասի համար իրենց ոլորտը ավելի նման է արվեստի: Խառը

բանաձևերի հետեւում երեւում են գեղեցիկ ու մաքուր արտահայտություններ: Մաթեմատիկան կարելի է հասկանալ այնպես, ինչպես Բախի երաժշտությունը՝ այն խորն է, բայց անգամ տարրական գիտելիքներ ունենալու դեպքում կարելի է տեսնել ու գնահատել գեղեցկությունը: Անգամ դպրոցական գիտելիքները բավարար են մաթեմատիկայի շատ գեղեցկություններ նկատելու համար ու հենց միայն դրա համար կարելու է այն սովորել: Ցավոք շատ դպրոցական ծրագրեր կենտրոնանում են ուղղակի քննություններ հանձնելու վրա ու բաց են թողնում գեղեցիկն ու կարելուը:

Համաձայնության խնդիրը

Մաթեմատիկայում ունեն սիրելի արդյունք, որը համակարգչային գիտության ոլորտում կոչվում է «համաձայնության խնդիր» Փորձենք հասկանալ, թե ինչպե՞ս է ստացվում, երբ միջանցքում քայլելիս երեւն (գրեթե) բախվում ենք դիմացից եկողին: Մենք նայում ենք դիմացինին ու հետո որոշում շարժվել որեւէ ուղղությամբ: Եթե շարժվում ենք միեւնույն ուղղությամբ, ապա նորից ենք նայում ու քայլում եւ այսպես շարունակ: Նայելու ու շարժվելու միջեւ անցնում է մի քանի հարյուր միլիվայրկյան: Պարզվում է, որ հենց այդ ժամանակահատվածի պատճառով տեսականորեն հնարավոր չէ երբեք չբախվել դիմացինին, քանի որ նախանշված նայելու ու շարժվելու պրոցեսը կարող է շարունակվել անվերջ: Քայլելիս այս խնդիրը չի առաջանում, քանի որ մարդիկ շարժվում են մոտավորապես միեւնույն արագությամբ ու այսպիսի «հանդիպումները» կանխատեսվում են մի քանի մետր առաջ:

Սակայն պատկերացրեք, որ մարդկանց փոխարեն ունենք տարբեր ծրագրեր, որոնք փորձում են համաձայնեցնել իրենց գործողությունները, երբ օգտագործում են միևնույն «միջանցքը», օրինակ՝ համակարգչի հիշողությունը: Այս ծրագրերը կարող են աշխատել մեկը մյուսից միլիոնավոր անգամ ավելի արագ, հայտնվել ու անհետանալ ցանկացած պահի: Ինչպե՞ս են իրենք համաձայնեցնում իրենց գործողությունները: 1980-ականներին ապացուցվել է, որ միայն «նայել-շարժվելով» այս խնդիրը հնարավոր չէ լուծել: Այդ պատճառով համակարգիչները, որոնք ունեն մեկից ավելի պրոցեսոր (այժմ ցանկացած նոր հեռախոս) պետք է կարողանան «նայել» ու «շարժվել» միաժամանակ: Այս տեսական արդյունքից հետո պրոցեսոր արտադրող ընկերությունները ձեւափոխեցին իրենց արտադրանքները, որը թույլ տվեց ունենալ ժամանակակից հզոր ու մի քանի պրոցեսոր ունեցող համակարգեր:

Անսովոր համակարգիչները

Հիմնականում **ընդունում են** տեսական համակարգչային գիտությունը: Համակարգչային գիտության այս բաժինը ուսումնասիրում է հաշվողական մեթոդները մաթեմատիկական տեսանկյունից՝ փորձելով ստանալ տեսական երաշխիքներ նրանց աշխատանքի մասին:

Մաթեմատիկան՝ դպրոց-համալսարան-գիտական հաստատություն շղթայում

Հայաստանում հիմա կան մի քանի լավ դպրոցներ, որոնց շրջանավարտները ոչնչով չեն զիջում արտասահմանի լավագույն բուհերում սովորող առաջին կուրսեցիներին:

Այս դպրոցներում կա նաև առողջ օլիմպիական շարժում, որի շնորհիվ աշակերտները ծանոթանում են դպրոցական ծրագրից դուրս նյութերի: Մեծ խնդիր է այս դպրոցների փորձը տարածելը, որպեսզի հանրապետությունում ունենանք ավելի համասեռ իրավիճակ: Բնականաբար առանձին դպրոցները չեն կարող այդ հարցով զբաղվել, քանի որ դրա համար մեծ ռեսուրսներ են պահանջվում: Փոփոխությունների համար նաև պետք են նվիրված ուսուցիչներ, որոնք պատրաստ են փորձել նոր մեթոդներ, իրենք իրենց վրա աշխատել: Մա նույնպես խնդիր է, քանի որ ներկայում, ցավոք, ուսուցչի աշխատանքը շատ չի գրավում երիտասարդներին:

Կան խնդիրներ նա համալսարաններում: Շատ անգամ լավագույն ուսանողների համար համալսարանի տեմպը շատ ավելի դանդաղ է քան դպրոցինը ու համալսարանը կարող է լճացնել: Ուսանողները սկսում են զուգահեռ աշխատել, ինչի պատճառով ուսումը դառնում է ոչ գրավիչ: Խնդիրը բազմակողմանի է ու դժվար է ասել, թե ինչպես է պետք այն լուծել: Միայն Հայաստանում չէ, որ արստրակտ ու ֆունդամենտալ գիտական ոլորտները հետաքրքիր չեն երիտասարդներին, քանի որ առանց դրանց էլ է հնարավոր բարձր վարձատրվող աշխատանք գտնել:

Տեխնիկական առարկաներով գրավելու տարբերակները

Աշակերտներից ու ուսանողներից շատերի համար մաթեմատիկան այնքան արստրակտ է, որ պատկերացնել չի ստացվում: Հետևաբար՝ առարկան դառնում է

ձանձրալի, պետք է լինում շատ բաներ անգիր սովորել: Մաթեմատիկական նոր գաղափարները կարելի է սովորեցնել «խաղերի» (puzzle), հասարակ տրամաբանական խնդիրների միջոցով, որոնք զարգացնում են մաթեմատիկական մտածելակերպը: Հասարակ թվացող խնդիրների հետեւում նաեւ հաճախ ընկած են հետաքրքիր տեսություններ:

Աբստրակտ հասկացությունները պարզեցնելու համար այժմ կարելի է նաեւ օգտագործել հաշվողական մեթոդներ, ինչը կարելի է անել նաեւ ֆիզիկայում եւ այլ տեխնիկական առարկաներում: Օրինակ՝ դպրոցում սովորում ենք, որ բոլոր մարմինները փոխազդում են ձգողականության ուժով: Շատերի համար ակնհայտ չէ, որ դրա պատճառով երկիրը պտտվում է արեւի շուրջ: Սակայն աշակերտները, հասարակ մոդելավորում ստեղծելով, կարող են ինքնուրույն համոզվել դրանում: Նմանատիպ օրինակները բազմաթիվ են, որոնց կիրառումը կրթության մեջ միայն կարի հետաքրքրությունը դեպի տեխնիկական առարկաներ: